

займаються в класі, тоді вчитель перевіряє набуті знання та вміння, опрацьовані вдома. Для реалізації даної моделі треба, щоб учень мав персональний комп'ютер чи будь-який гаджет, під'єднаний до глобальної сітки.

«Автономна група» – це поділ дітей на дві ланки. Перша – активно працює онлайн та виконує завдання, контакт з учителем проходить етапом консультації. Друга – працює в звичайному режимі, електронні ресурси використовують для перевірки набутих знань і вмінь.

«Особистісний вибір» дуже гарно підходить для учнів старших класів та активно залучає індивідуальний підхід.

Список використаних джерел

1. Дистанційне навчання – старт із сьогодення в майбутнє : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 20-21 квіт. 2017 р. / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Укр. асоц. дистанц. освіти ; [редкол.: В. Г. Левчук (гол. ред.) та ін.]. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2017. 82 с.
2. Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи : аналітико-методичні матеріали. Київ : Педагогічна думка, 2021. 192 с.

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Кобзуненко Тетяна Миронівна

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Анотація. У статті обґрунтовується актуальність формування компетентностей з безпеки життєдіяльності та охорони праці у майбутніх учителів. Здійснено аналіз понять «компетенція», «компетентність». Обґрунтовано перелік загальних та професійних компетентностей з безпеки життєдіяльності та охорони праці якими повинні оволодіти учителі в навчальному процесі.

Ключові слова: учитель, компетентності, компетенції, загальні та фахові компетентності, результати навчання, основи охорони праці, безпека життєдіяльності.

Історія показала, що нехтування безпекою може призвести до серйозних негативних наслідків і навіть трагедій, тому досягнення належного рівня безпеки життєдіяльності можливе лише за умови високої культури та обізнаності.

Сучасна педагогічна освіта поступово переорієнтовується з когнітивно-орієнтованої моделі підготовки фахівців на особистісно-зорієнтовану, побудовану на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, партнерства, співпраці всіх учасників освітньо-виховного процесу.

Головним питанням у вирішенні такої проблеми належить учителям. Учитель, що усвідомлює необхідність цілеспрямованої діяльності щодо збереження життя й зміцнення здоров'я своїх учнів, зуміє ефективно сприяти формуванню безпечної поведінки підростаючого покоління. З введенням у шкільні навчальні плани курсу «Основи безпеки життєдіяльності» та «Основи здоров'я» доцільно звернути увагу на підготовці вчителя, що володіє необхідною професійною компетентністю для педагогічної діяльності з формування безпечної поведінки підлітків.

Здійснення якісного процесу професійної компетентності з безпеки життєдіяльності вчителя націлене на забезпечення високого рівня компетентності, який забезпечує ефективність і комплексність здійснення роботи не лише в умовах загальноосвітнього навчального закладу, а й у процесі всієї життєдіяльності людини [5, с. 6].

Поняття «компетентність» знаходиться нині в основі світової думки, оскільки розкриває якісно нові перспективи розуміння місії освіти та життєвих результатів освітньої

діяльності. Запровадження компетентнісного підходу, передбачає відхід від предметоцентризму. Основи компетентнісного підходу з безпеки життєдіяльності та охорони праці висвітлено в працях В. Бегуна, О. Бурова, С. Величка, І. Грицюка, В. Джигирей, В. Жидецького, Є. Желіби, О. Запорожця, В. Зацарного, В. Заплатинського, І. Кобилянської, Г. Кондрацької, В. Кузнецова, В. Лапіна, В. Мухина, І. Пістуна, Ю. Скобло, А. Романчука, В. Шияна, З. Яремка.

Компетентною вважається людина, «яка має достатні знання в якій-небудь галузі» [7, с. 63], тому компетенцію почали вживати як складову компетентності.

Компетентності являють собою динамічне поєднання знань, розуміння, навичок, умінь і здатностей. Але, не може бути жодного протиставлення результатів навчання та компетентностей, адже між ними є глибока діалектична єдність: сукупність результатів навчання в їх динамічному поєднанні приводить до набуття особами, які навчаються, відповідних компетентностей, а з іншого боку – оволодіння певною компетентністю вимагає засвоєння конкретних знань, умінь, навичок, тобто – результатів навчання [6, с. 9].

У понятті «компетентність» відображена практична спрямованість освітнього процесу. Компетентність формується та виявляється в практичній діяльності, передбачає ефективну діяльність, та підвищує ефективність вирішення якої-небудь задачі або виконання якої-небудь дії.

Розвиток компетентностей є метою освітніх програм. Компетентності формуються в різних навчальних дисциплінах і оцінюються на різних етапах. Отже, термін «компетенція» служить для позначення інтегрованих якостей майбутнього вчителя, тобто характеризує результат процесу освіти. Тому функціональний репертуар компетентності об'єктивно вмотивований освітніми нормами і стандартами.

За загальноприйнятою класифікацією компетентності поділяють на дві групи:

- загальні компетентності, тобто універсальні;
- фахові (предметно-спеціальні) компетентності, які визначають профіль освітньої програми.

На сучасному етапі розвитку освіти показником якості визначено компетентності, які становлять основу її професійного аспекту. Тому більшість освітян сходяться на думці, що предметно-спеціальні (фахові) компетентності характеризується наявністю у фахівця вмінь актуалізувати накопичені знання та вміння в потрібний момент і використати їх у процесі реалізації своїх професійних функцій [7]. Виходячи з цього, фахова компетентність визначається у здатності правильно оцінити ситуацію, що склалась і умінні знайти необхідне рішення. Проаналізувавши ключові компетентності, запропоновані А. Хуторським [7], обрані основні загальні (універсальні) компетентності, які повинні бути майбутні вчителі в результаті вивчення інтегрованої дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці»:

- ціннісно-смілова компетентність;
- інформаційна компетентність;
- соціально-трудова компетентність;
- здоров'язберігаюча компетентність.

Формування компетентностей відбувається засобами змісту освіти, в результаті у майбутніх вчителів розвиваються здібності та з'являються можливості вирішувати в повсякденному житті реальні проблеми: від побутових до виробничих і соціальних.

Після розкриття універсальних компетентностей, ієрархія компетентностей потребує розгляду та визначення професійних. У своїй монографії М. Лук'янова [3] розглядає професійну (фахову) компетентність як систему знань, умінь та особистісних якостей, що адекватна структурі та змісту діяльності особистості. В. Овечкін [4] розглядає фахову компетентність як інтегральну сукупність знань, досвіду, відносин, культури, та визначає її як здатність знаходити й приймати оптимальні рішення у професійній діяльності.

У своїй монографії О. Тімець [5] трактує фахову компетентність як інтегральну характеристику особистісного становлення та опанування професійною діяльністю, яка пов'язана зі здатністю майбутніх учителів свідомо засвоїти комплекс фахових знань,

практичних умінь, логічних операцій і способів діяльності з конкретного предмета, виконувати самостійну і пошуково-дослідницьку роботу. Майбутніх вчителів освіти необхідно мотивувати на кожному уроці звертати увагу на дотримання учнями правил безпеки, основ гігієни та санітарії, навчати їх безпечним прийомам роботи, ознайомлювати із заходами попередження травматизму, звертати увагу на дотримання правил електробезпеки та пожежної безпеки.

Формування професійної компетентності з питань безпеки включає наступні аспекти:

- формування умінь і навичок з видів діяльності, які здійснюються не тільки в безпечних умовах, але і в умовах ризику;
- спеціальну теоретичну підготовку до безпечної життєдіяльності (осмислення загальних проблем ризику, безпеки, небезпеки);
- психологічну підготовку до безпечної життєдіяльності (формування сміливості, рішучості, готовності до діяльності в умовах прийняттого ризику);
- розвиток якостей особистості, необхідних для безпечної життєдіяльності (далекоглядності, гуманності, оптимістичність тощо, як основи безпеки окремої людини і суспільства в цілому) [2].

Професійна компетентність з безпеки життєдіяльності характеризує стосунки вчителя з професійним простором і містить такий вимір безпеки, який пов'язаний безпосередньо професійною діяльністю і зумовлений нею. Таким чином, фахова компетентність з безпеки життєдіяльності та охорони праці є результатом опанування набором наступних компетенцій:

- здатність визначати та ефективно виконувати функції, обов'язки і повноваження з охорони праці та безпеки життєдіяльності на робочому місці, відповідно до посади та професійної діяльності;
- здатність застосовувати знання законодавства та державних стандартів України про охорону праці [1] та безпеку життєдіяльності;
- здатність організовувати власну діяльність відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці;
- здатність здійснювати методичне забезпечення і проведення навчання, інструктажів та перевірки знань з питань охорони праці серед учнів;
- здатність оцінювати дотримання санітарно-гігієнічних вимог до навчальних закладів;
- вміння оцінювати середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства, провести моніторинг небезпечних ситуацій і обґрунтувати головні підходи та засоби збереження життя, здоров'я та захисту працівників в умовах загрози та виникнення небезпечних і надзвичайних ситуацій;
- здатність дотримуватись вимог безпеки до виробничого обладнання, технологічних процесів та організовувати безпечне виконання робіт;
- здатність обґрунтувати та забезпечити виконання у повному обсязі заходів з колективної та особистої безпеки в межах своїх повноважень.

Таким чином, змістове наповнення фахової компетентності з безпеки життєдіяльності та охорони праці становлять фахові знання, практичні уміння й навички, професійні особистісні якості майбутнього вчителя освітньої галузі. Аналіз типових навчальних програм [8], які визначають зміст й обсяг знань, а також на основі визначених вище компетентностей з нормативних дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці», дозволив визначити наступні основні очікувані результати навчання, що дозволять майбутнім вчителям освітньої галузі здійснювати фахову діяльність з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій і природних небезпек:

- застосувати знання положень основних нормативно-правових актів з безпеки життєдіяльності та охорони праці у своїй професійній діяльності;
- визначити коло своїх обов'язків з питань виконання завдань професійної діяльності

з урахуванням ризику виникнення небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання;

– планувати заходи з профілактики травматизму й професійної захворюваності, аналізувати та усувати причини нещасних випадків.

Здатність ефективно працювати і діяти у соціумі є основою професійної компетентності, тому здатність працювати та діяти безпечно – основа компетентностей з безпеки життєдіяльності та охорони праці.

Таким чином, застосування і формування компетентності з безпеки життєдіяльності вчителів дозволить сформувати професійну спрямованість, поетапно розширити знання та вміння безпеко-орієнтованого характеру, активізувати рефлексивний потенціал вчителів. З огляду літературних джерел, це система дидактична, у якій визначені методологічні підходи, принципи, зміст, методи, форми і засоби, етапи для реалізації поставленої мети формування компетентності з безпеки життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про охорону праці», № 229-IV від 21.11.2002 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2003. № 2. Ст. 10.
2. Кобилянська І. М., Кобилянський О. В. Формування професійної компетентності з безпеки життєдіяльності у фахівців економічного спрямування. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Зб. наук. пр. – Вип. 35. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. С. 280–286.
3. Лукьянова М. И. Психолого-педагогическая компетентность учителя : диагностика и развитие : монография. Ульяновск : УИПКПРО, 2002. 184 с.
4. Овечкин В. П. Компетентность и мобильность специалиста. *Профессиональное образование*. 2005. № 8. С. 19.
5. Тімець О. В. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя географії у процесі професійної підготовки : [монографія]. Умань : Видавець Сочінський, 2010. 339 с.
6. Типові навчальні програми нормативних дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі», «Цивільний захист». К. : Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2011. 72 с.
7. Хуторской А. К. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. 2003. № 2. С. 58–64.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ШЛЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Колінченко Сергій Олександрович

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Анотація. У статті розглядаються особливості формування здоров'язбережувальної компетенції. Здоров'язбережувальна компетенція розглядається як шлях реалізації компетентісно-орієнтованих технологій.

Ключові слова: школа, здоров'язбережувальна компетенція, компетентісно-орієнтовані технології, здоров'я, професійна компетентність.

Роль школи сьогодні – підготувати дітей до життя, навчити їх критично мислити, аналізувати, опрацьовувати ті обсяги інформації, які вони отримують з відусіль, та вибирати необхідне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Стара парадигма освіти, в якій